№ 183 ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 24 1903 ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 24 № 183

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Բաժանորդագրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարվում են ի թերթի տողը 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքական տեսութիւն.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մատենագրութիւն. Նամակ Մեծ-Ղարաքիլիսայից. Ներքին լուրեր. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ի՞նչ է կատարվում Մակեդոնիայում. Նամակ Պարսկաստանից. Նամակ Գերմանիայից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Տեղեկութիւններ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Բուլղարիան, Սերբիան և Յունաստանը վերջին ժամանակները, երբ մակեդոնական շարժումները սկսեցին աւելի սուր կերպարանք ստանալ, ցոյց են տալիս առանձին անհանգստութիւն և միջոցներ են ձեռք առնում ապահովելու իրանց շահերը, եթէ յանկարծ տեղի ունենան անսպասելի դէպքեր և առաջ գան լուրջ բարդութիւններ քաղաքական աշխարհում։

Բուլղարիան, որ մակեդոնական յուզմունքների սկզբնական արտայայտութիւնների օրից հետևում է գործերի ընթացքին և իր մասնաւոր գործողների միջոցով նոյն իսկ մասնակցում է մակեդոնական շարժումներին, չափազանց մեծ շահեր ունի Մակեդոնիայում, որովհետև նա ձանաչում է այդ երկիրը իբրև շարունակութիւն Բուլղարիայի թէ աշխարհագրական և քաղաքական տեսակէտով և թէ ազգագրական պատճառներով։ Սերբիան աւելի համեստ պահանջներ ունի, բայց նա նոյնպէս որոշ նկատումներ ունի աչքի առաջ, որոնց վերաբերութեամբ նա մտադիր չէ զիջում անել ոչ ոքի։ Իսկ Յունաստանը չէ ցանկանում մոռանալ պատմական անցեալը, յոյների ունեցած նախկին ազդեցութիւնը, յունաց պատրիարքի իրաւասութեան նախկին արտօնութիւնները, յունական լեզուի անցեալում կատարած դերը և շատ ուրիշ աւանդութիւններ, որոնք մի ժամանակ գերազանցութիւն էին տալիս յունական տարրի ազդեցութեան և ստեղծում էին նրա համար մի առանձին կոչում Մակեդոնիայի դաշտերում, լեռներում և ծովափներում։ Ենթադրելով, որ բուլղարական ազդեցութիւնը կարող է ուժեղանալ ազատ Մակեդոնիայում, յոյները համարում են իրանց պատմական և քաղաքական շահերը այնքան վտանգված, որ նրանք ոչ մի համակրութիւն չեն ցոյց տալիս մակեդոնական շարժումներին և աւելի լաւ են համարում, որ Մակեդոնիան մնայ Թիւրքիայի ձեռքին իբրև ստրուկ և ընկճված մի երկիր, քան լինի ազատ և բաղդաւոր Բուլղարիայի հետ զինակցութեամբ։

Թէ այդ երեք երկիրները և թէ Թիւրքիան՝ իւրաքանչիւրը իր կողմից մի որոշ չափով զինուորական պատրաստութիւններ են տեսնում, որպէս զի ընդհարման րոպէին կարողանան ապահովել իրանց շահերը։ Բայց այդ բոլոր պետութիւններն էլ բաւական մեծ կարօտութիւն ունեն փողի և նրա պակասութեան պատճառով անկարող են այնքան ծախքեր անել, որքան անհրաժեշտ է, նրանց կարծիքով, պատկառելի ոյժ ներկայացնելու համար։

Սերբիան, որ նախկին թագաւորների,—Միլանի և Ալէքսանդրի,—օրով սպառել էր պետական գանձարանի պաշեստները և արել էր ծանր պարտքեր, ներկայումս շատ դժուար կացութեան մէջ է փինանսների կողմից։ Նա փող գտնելու համար ներկայումս ստիպված է դիմել նոյն միջոցներին, ինչին դիմել էին նրա նախորդները, այն է փոխառութեան և պարտքի, բայց արտասահմանեան դրամատէրերը համարում են, որ նրանք առանց այն էլ չափազանց մեծ գումարներ են տուել Սերբիային, իսկ երկիրը դեռ հաստատ ապացոյցներ չէ տուել, որ նա դուրս է եկել պատեհականութեան և արկածախնդիր գործունէութեան շրջանից և ոտք է դրել լուրջ տնտեսական առաջադիմութեան հողի վրա։ Ճիշդ է, սերբիական նոր Պետր թագաւորը իրան պահում է իբրև սահմանադրական պետ և բարեխիղճ կերպով է վերաբերվում տեղական կարիքների արտայայտութեան, բայց նա դեռ այնքան չէ ամրացրել իր գահը, որ վստահութիւն ներշնչէ օտարազգի դրամատէրերին իր ապագայի վերաբերութեամբ և դեռ ժամանակ է հարկաւոր նոր քաղաքական դրութիւնը այնքան ամրապնդելու համար, որ նա այլ ևս տարակուսանքների առիթներ չը տայ։

Մակեդոնական հարցի պատճառով բալկանեան պետութիւնները շարժում են առանձին հետաքրքրութիւն և քաղաքական մամուլի մէջ երևում են մի շարք ուսումնասիրութիւններ նրանց ներքին և արտաքին վիճակի մասին։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

А. И. Сааковъ: „О необходимости введенія земскихъ учрежденій въ Закавказьѣ“.

Ա. Սահակեան. „Անդրկովկասում զեմստվոներ մտցնելու անհրաժեշտութեան մասին“։ 42 եր.

Եւրոպացի շատ ճանապարհորդներ Կովկասը Ասիայի Շվէյցարիան են անուանում և դա միանգամայն ճիշդ է, եթէ վերցնելու լինենք Կովկասի բնութիւնը՝ նրա սարերն ու ձորերը, դաշտերն ու հովիտները, բազմազան բուսականութիւնն ու առողջ կլիման։ Բայց եթէ աչքի առաջ ունենանք նրա կուլտուրան, ազգաբնակութեան կենցաղն ու տնտեսական վիճակը, այն ժամանակ պէտք է ասենք, որ Կովկասը Ասիա է բառիս բուն նշանակութեամբ՝ յետամնաց, աղքատ ու ողորմելի։

«Ի՞նչ օգուտ մեծամեծ հարստութիւններից, քաղաքակրթութեան արդիւնքներից, ասում է Լասսալ, երբ նրանք միայն սակաւաթիւ ընտրեալների համար գոյութիւն ունեն...» Ի՞նչ օգուտ Կովկասի ճոխ ու բազմազան բնութիւնից, կաւելացնենք դրա վրա, երբ նրա ազգաբնակութիւնը աղքատ է, ճնշված է տնտեսական-սօցիալական ծանրութեան տակ։

Բայց, ի հարկէ, կենսական իւրաքանչիւր երևոյթ ունի իր շարժառիթ պատճառները և շատ անգամ քննելով այդ պատճառները, կարելի է լինում գտնել փրկարար միջոցները։

Ահա մի այդպիսի փորձ է անում պ. Ա. Սահակեան իր ներկայ աշխատութեամբ, որ նախ իբրև զեկուցում կարդացել է «Կովկասի Կայսերական Գիւղատնտեսական ընկերութեան ժողովում» և ապա հրատարակել առանձին գրքոյկով։ Նա յիշում է, որ «Կովկասի բնական արդիւնաբերական ոյժերը ծաղկել են իրանց ամբողջ զօրութեամբ, հարստութեամբ ու բազմատեսակութեամբ, այն ինչ ազգաբնակութեան մասսան մի մռայլ պատկեր է ներկայացնում իր տնտեսական կեանքով, որովհետև զուրկ է այն ընդհանուր կուլտուրական-տնտեսական և իրաւաբանական պայմաններից, որոնցից կախված է գիւղատնտեսական արդիւնաբերութեան առաջադիմութիւնը...»

Դրանից յետոյ նա թռուցիկ կերպով վերլուծում է այդ պայմանները՝ հողի սակաւութիւնն ու աննպատակայարմար բաժանումը, գիւղացիների տնտեսական, իրաւաբանական և էթիկական վիճակը, զանազան հարկերը, պարտքերը, ճանապարհների սակաւութիւնը, և ժողովրդի յետամնաց կուլտուրան։ Այդպիսի աննախանձելի դրութիւնը բարւոքելու համար պ. Սահակեան նպատակայարմար է համարում գաւառական ներքին ինքնավարութիւն կամ ուրիշ խօսքով ասած՝ զեմստվօյական կազմակերպութիւն մտցնելը։ Նրա կարծիքով զեմստվօն աւելի բարերար հետևանքներ կունենայ, քան թէ ստորկանական սիստեմը, որովհետև «նա ինքնօգնութեան միջոց կը տայ ժողովրդին, կը միացնէ նրա առանձին խաւերն ու ոյժերը և կը կենդանացնէ նախաձեռնութեան, ինքնաշխատութեան, պատասխանատուութեան և քաղաքացիական պարտաճանաչութեան ոգին... (եր. 31—32)։

Ճիշդ է, ի հարկէ, որ զեմստվօյական կազմակերպութիւնը, ընդարձակելով ժողովրդի իրաւունքներն ու ինքնուրոյնութիւնը, կարող է մի շարք դրական հետևանքներ ունենալ և պ. Սահակեան մի օգտակար ծառայութիւն է արել, շօշափելով այդ ուշադրաւ հարցը, բայց և այնպէս պէտք է չը մոռանալ, որ դա էլ միայն մի պալլիատիվ միջոց է, որը կարող է չարիքը մեղմացնել, բայց ոչ արմատախիլ անել։

Ե. Թ.

ՆԱՄԱԿ ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅԻՑ

Օգոստոսի 22-ին

Այս տարի ամառը մեզանում անցաւ բաւականաչափ միօրինակ և տխուր, չը նայելով, որ համեմատաբար շատ էին ամառանոց եկողները և ամսից աւել էր, ինչ զինուորական երաժշտական խումբը ամեն օր նուագում էր այգում։ Ամբողջ ամառվայ ընթացքում ոչ մի ներկայացում չը տեսանք, իսկ այժմ, մինչդեռ բոլորեքեան սկսել են հեռանալ-տէ ցրվել, մի շարք ներկայացումներ են, որ յաջորդում են միմեանց։

Դերասան Անդրանիկ, իր կնոջ և սիրողների մասնակցութեամբ, օգոստոսի 14-ին օրիորդաց դպրոցի դահլիճում խաղաց «Բաղդասար Աղբար» պիէսը։ Ով երբ և իցէ տեսել է պ. Վրոյրին Բաղդիկի դերում, երբէք չէ կարող գոհ լինել պ. Անդրանիկի խաղով, որ բաւական հեռու էր լիովին պատկերացնելու մեզ այն տիպը, որ ընդգծել է իր գրուածքում Պարոնեանը։ Ներկայացման ընդհանուր տպաւորութիւնը շատ թոյլ էր։

Երկրորդ ներկայացումը նշանակված էր օգոստոսի 17-ին և պէտք է խաղային «Ղարաբաղի Աստղագէտը»։ Ներկայացումը իր ժամանակին տեղի չունեցաւ. այս դեռ ոչինչ։ Գալիս է ներկայացման երեկոն և հանդիսականները մտնում են դահլիճ «Ղարաբաղի Աստղագէտը» տեսնելու։ Բայց ինչ. հանդիսականներին կհրակրում են երեք անմիտ վօդեվիլներով։ Խօսք չենք գտնում մեր զայրոյթը արտայայտելու պ. Անդրանիկին այդ տգեղ վարմունքի առիթով։ Եթէ նա որ և է կերպ հնարաւորութիւն չունէր այդ երեկոյ խաղալու «Ղարաբաղի Աստղագէտը», պէտք է որ այդ մասին նախապէս յայտարարէր հասարակութեանը, վերցնել տալ պատերին կպցրած աֆիշաները։ Որքան գիտենք, պ. Անդրանիկը ներկայացումից երկու երեք օր առաջ դադարեցրել էր «Ղարաբաղի Աստղագէտը» պիէսի փորձերը և վօդեվիլների կրկնութիւններ էր անում, ուրեմն նախապէս իրան յայտնի էր, որ չէ կարող խաղալ «Ղարաբաղի Աստղագէտը», ապա ուրեմն ինչու պարտքը բարոյական պարտականութիւն չը համարեց իրան նախապէս յայտարարել այդ մասին հասարակութեանը։ Նրա այս վարմունքը առնուազը խաբեբայութիւն է և խաղ հասարակութեան հետ, որ երբէք պատիւ չէ բերում փոքր ի շատէ բարեկիրթ մարդկանց։

Մի քանի խօսք էլ պ. Ա. Տէր-Առաքելեանի ներկայացրած «Պէպօի» մասին, որ տեղի ունեցաւ մի մասնաւոր և դեռ եւս ոչ բոլորովին պատրաստ տան մէջ օգոստոսի 17-ին։ Երեւակայեցէք, ընթերցող, մի մութ սենեակ, ուր լուսաւորութիւն անգամ չէին կարողացել պատրաստել ժամանակին, բեմական արդուզարդի կատարեալ բացակայութիւն, պատռված վարագոյր, որ ոչ բարձրանում է և ոչ ցածանում։ Ներկայացումը սկսվում է ժամը 10-ին. անկարգութիւն դահլիճում, անկարգութիւն բեմի վրա, ոչ ոք համարեա չը գիտէ իր դերը. նոյն իսկ Տէր-Առաքելեան բոլորովին անհամապատասխան է իր դերի համար։ Ահա այս բոլորից յետոյ թողնում ենք ընթերցողին դատելու՝ ներկայացում կը լինէր այդ, թէ խայտառակութիւն։ Զարմանում ենք, որ մարդիկ թոյլ են տալիս իրանց փողի համար մինչև այդ աստիճան ցեխը կոխել գեղարուեստը, որին ծառայելու իբր թէ կոչված են իրանք։ Այս բոլորից յետոյ միթէ կարելի է զարմանալ, որ ժողովուրդը սառն է վերաբերվում դէպի թատրոնը։ Դուք, պ. Անդրանիկներ և Տէր-Առաքելեաններ, դուք և ձեզ նման այլ գերասաններն են մեզաւոր մեծ մասամբ, որ ժողովուրդը անտարբեր է դէպի թատրոնը։ Դուք ձեր վարմունքով փոխանակ բարձրացնելու այդ հասարակական կրթարանի վարկը, աւելի և աւելի գցում էք նրան ժողովրդի աչքում։ Ուրեմն այլ ևս մի գանգատվէք ուրիշների վրա։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ղամարլուից ստացանք հետևեալ հեռագիրը. «Երէկ ճանապարհորդների մի խումբ կատարեց վերելք Մեծ-Արարատի գագաթը, որտեղ անձնատ դրութեան մէջ գտաւ օդերևոյթաբանական բուդկան, որ անցեալ տարի չինել էր Եւանգուլօվի խումբը։ Անցեալ տարվայ ընթացքում օդի բարեխառնութեան ամենաբարձր աստիճանը՝ maximum հասել է 0-ի, իսկ ամենաստոր աստիճանը՝ minimum-ը՝—50-ի։ Վերելքի ժամանակ փչում էր ուժեղ քամի։ Մի քանի ճանապարհորդների դէմքերն ու ձեռքերը ցրտահար եղան։ Վերելք կատարվեց նաև Փոքր Արարատի գագաթը»։

—

Օգոստոսի 22-ին Թիֆլիս վերադարձաւ երկրագործութեան և պետական կալուածների մինիստրի լիտզօր Ե. Ս. Մեդվեդեվ։

—

Թիֆլիսի քաղաքային խորհրդի անդամ Ն. Ի. Թամամշեվը առաջարկութիւն արեց քաղաքային վարչութեանը ձիաքարշ երկաթուղիների վրա տիրող անկարգութիւնների մասին։ Նրա կարծիքով անկանոնութիւն է, որ «Անանուն ընկերութիւնը» ձրի տոմսակներ է տալիս առանց քաղաքային վարչութեան թոյլտուութեան, տարեկան տոմսակներ է տալիս, վագոնների մէջ յայտարարութիւններ է կըպցնում, դարձեալ առանց ուպրավայի գիտութեան և վերջապէս ձիաքարշի երթևեկութիւնը դադարեցնում է որոշած ժամանակից շուտ։ Պ. Թամամշեվը առաջարկում է՝ երեկոները լուսաւորել Վերայի կայարանի պաւիլիօնը, ձիաքարշի կանգ առնելու տեղերը ցոյց տուող սիւները, որոշել երեկոները երթևեկող վագոնների թիւը և այլն։ Այդ առաջարկութիւնը յանձնված է քաղաքային վարչութեան նախնական քննութեանը։

—

Օգոստոսի 22-ին, առաւօտեան ժամը 5-ին, Անդրկովկասի Եւլախ կայարանում տեղի ունեցաւ ապրանքատար գնացքների ընդհարում։ Մարդկանց հետ դժբաղդութիւն չը պատահեց։ Ջարդվեցին 2 շոգեկառքեր և 20 վագոն։ Յանցաւորը մեքենավարն է համարվում։

—

Ա. Թէյմուրազովը ցանկութիւն է յայտնել Թիֆլիս քաղաքին նուիրելու մի հողաբաժին, որ գտնվում է Կօջօրից 3 վերստ հեռաւորութեան վրա, որպէս զի այնտեղ շինվի ամառային գաղութ՝ Թիֆլիս քաղաքի հաշւով պահվող դպրոցների աշակերտների համար։ Դպրոցական մասնաժողովը, քննելով այդ յայտարարութիւնը, յանձնել է բժշկական և սանիտարական մասնաժողովին, որպէս զի վերջինս յայտնէ իր կարծիքը։

—

ԿԻԵՎԻՑ «Новое Время» լրագրին հեռագրում են, որ պօլիտէխնիկական ինստիտուտում թոյլ է տրված մրցական քննութիւն բռնել 990 հոգու։ Քննութիւն բռնելու եկան 700 անձինք, որոնց թւում 275 հրէաներ։ Ա-

դաս տեղից կամ 330՝ Հրէաների տոկոսը 15 է։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Առ. ապաւորութիւն թողեց տեղացիների վրա, երբ օգոստոսի 17-ին, կիրակի օրը, Շուշու յայտնի օղիվաճառները և գինեվաճառները անխտիր փակեցին իրանց խանութները։ Ամբողջ տարվայ ընթացքում խեղճ գործակատարները և ծառաները առաւօտեան ժամը 6-ից մինչև երեկոյեան ժամը 10—11-ը, կալանաւորների նման, մաշվում էին խուլ և խոնաւ պահարաններում, կամ ամբողջ օրը ոտի վրա կանգնած՝ կամակատար սպասում էին, թէ ով կը գայ մի քանի չէն օղի կամ գինի գնելու. և այդ էր պատճառը, երբ անցած կիրակին նրանք ազատ լինելով, կարծում էին թէ Զատիկ է։ Ինչպէս պատմեցին, այդ գործին ձեռնարկողը անխոնջ երիտասարդ Գ. Բալայեանցն էր, որ ազնիւ միջոցներ ձեռք առնելով նրան բարի գործը և ծառաների ու գործակատարների ծանր դրութիւնը»։

—

ՍԱՐԻՂԱՄԻՇԻՑ մեզ գրում են. «Այստեղ զգալի տագնապ կայ ... մեզանից հիմնում իրանց ... իրանց պահանջները։ յոդրաստ անդրանիկ ... քիչ քանակութեամբ ... մի քանի հոգի ... նոր են սկսել ... բնակարանները ... զգալի վնասներ պիտի պատճառեն երկրագործներին»։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Վերջին օրերում եղանակները ... փոփոխ. ... պէտք ցուրտը։ Գիւղերում միջակ բերք ... լինում դուրսը։ Ինչպէս երևում է, այս հանգամանքը ... զօրաւորութիւններ ... առաջ կը բերէ ... գիւղական ... գործունէութեան դէմ։ ... Արարատ ... Ինչպէս յատկապէս ... խոսք է լինում, ... քաղաքական ... ... յայտ է լինում, ... երևան կը գան»։

—

ՊԻԱՏԻԳՈՐՍԿԻՑ մեզ գրում են. «Սրբին ա. Բարխուդարեանը օգոստոսի 20-ին «Ծխաբաշխոնայա» կոչված հիւրանոցի դահլիճում տուեց երկրորդ համերգ։ Մասնակցում էին տեղիս սիմֆոնիական օրկեստրի սոլիստները։ Համերգը բաղկացած էր իտալերէն, հայերէն, ռուսերէն և վրացերէն ռոմանսներից։ Համերգը բաւական աջող անցաւ, միայն ափսոս, որ ժողովուրդ չը կար. դահլիճը համարեա թէ դատարկ էր»։

—

ԱՍԽԱԲԱԴԻՑ մեզ գրում են. «Օգոստոսի 17-ին տեղական թատերասէրները, էժանացրած գներով, տուեցին մի ներկայացում յօգուտ տեղիս Կանանց ընկերութեան։ Խաղացին «Փաստաբանի մօտ» և «Ծարահատեալ դերասան» վօդևիլը և ապա վերջում դրվեցին կենդանի պատկերներ մեր կեանքի վերջին տարիներում տեղի ունեցող տխուր դէպքերից։ Ներկայացումը, կարելի է ասել, որ այնքան էլ աջողներից չէր, բայց մօտիկ ծանօթանալով գործի ընթացքին, անաչառութիւնը պահանջում է ասել, որ աւելին տուին սիրողները, քան կարելի էր։ Լաւ խաղով աչքի ընկան տ. Հ. Մէլիք-Ղարագեօզեան, Սար. Ասովեան և Մուշեղ Պօղոսեան։ Շնորհակալութեան արժանի է հասարակական ժողովարանի յարգելի աւագների խորհուրդը, որ ամառային բեմը ձրի կերպով դրեց սիրողների տրամադրութեան տակ»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՆՉ Է ԿԱՏԱՐՎՈՒՄ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱՅՈՒՄ

—

Պրօֆեսոր Միլեթիչի կարծիքը։ Մեծ պետութիւնների օգնութիւնը խնդրելու համար մի առանձին պատգամաւորութիւն էր ուղարկված եւրոպական մայրաքաղաքները։ Այդ պատգամաւորութեան անդամներից մէկն էլ Սօֆիայի համալսարանի պրօֆէսօր Միլետիչն էր, որը մակեդօնական ներկայ ապստամբութեան մասին հետևեալ կարծիքն է յայտնել։

—Եւրօպայի քաղաքական շրջանները քիչ ժամանակ առաջ սխալվեցին, կարծելով թէ մակեդօնական յեղափոխութիւնը իր վերջին օրերն է անցկացնում։ Այժմ էլ նրանք կը սխալվեն, եթէ ենթադրեն, թէ այժմ բանկված ապստամբութիւնը մակեդօնական յեղափոխականների վերջին յուսահատական փորձն է և թէ թիւրքերը շուտով կը կարողանան ճնշել այդ փորձը։ Ընդհակառակը դա մի ընդհանուր, ժողովրդական ապստամբութեան սկիզբն է, որը այնպէս նախամտածված, այնպէս նպատակայարմար ձևով է կազմված, որ դրա նման շարժում դեռ երբէք տեսնված չէ օսմանեան հարաւում։ Սկզբում միայն 70 հրոսակախմբեր պտուղտանողական դիրք էին բռնել, որպէս զի ազատեն բոլգար ժողովրդին թիւրքական արձակումներից։ Ընդհանուր ապստամբութիւն հրապարակելը յետաձգվում էր, որովհետև յոյս ունէին, թէ Ռուսաստանն ու Աւստրո-Ունգարիան մի բան կանեն... Սակայն այդ յոյսը չարդարացաւ և մակեդօնացիների վիճակը օրէցօր աւելի ու աւելի վատթարացաւ։

Ահա թէ ինչու բոլգար ազգաբնակութիւնը վերջապէս զէնքի դիմեց, որպէս զի արտայայտէ այն բողոքը, որ պատրաստված էր 10 երկար տարիների ընթացքում... Կարճ ժամանակում ապստամբութիւնը տարածվելու է Թիւրքիայի բոլոր եւրոպական նահանգներում՝ Ալբանիայի ափերից մինչև Սև ծովի ափերը։

—Ի՞նչն է մակեդօնական ապստամբութեան գլխաւոր պատճառը, հարցնում է խօսակիցը։

—Ինչպէս յայտնի է, պատասխանում է պրօֆէսօր Միլետիչ, Բեռլինի դաշնագրի 23 յօդուածով Մակեդօնիային մի տեսակ ինքնավարութիւն էր խոստացված։ Թիւրքիան անկատար թողեց այդ յօդուածը և աւելի ու աւելի վատացրեց երկրի դրութիւնը... Վերջին 10 տարիների ընթացքում թիւրքական բանտերում հաշ ու մաշ են արված 100,000-ից աւելի մակեդօնացիներ։

—Ի՞նչ է ապստամբութեան նպատակը։

—Այդ նպատակը պարզ յիշված է այն յայտագրի մէջ, որ մակեդօնացի յեղափոխականները Սօֆիայում յանձնեցին եւրօպական պետութիւնների ներկայացուցիչներին։ Նրանք ցանկանում են, որ Մակեդօնիայում Եսաճակվի քրիստոնեայ Ճաճաճգայբs և հաստատվի եւրօպական մշտական վերահսկողութիւն, որը ապահովցնէր բարենորոգումների իրագործումը և քրիստոնեաների կեանքը, գոյքը, իրաւունքը և ազատութիւնը։ Ներկայումս դժբաղդ Մակեդօնիայի համար ոչ մի ապահովութիւն չէ մնացել։

Անհրաժեշտ է շուտափոյթ օգնութիւն։

—

Պրեսանսէի բողոքը.—Ֆրանսիական յայտնի քաղաքական գործիչ Պրեսանսէն յայտնել էր արտաքին գործերի մինիստրին, որ մտադիր է շուտով մի հարցապնդում անել մակեդօնական անցքերի մասին։ Այժմ եւրօպական թերթերն առաջ են բերում այդ հարցապնդումի գլխաւոր հիմունքները, որ յիշված են եղել Պրեսանսէի յատուկ նամակում՝ մինիստրին ուղղված։

Պրեսանսէն յիշում է, որ դեռ հայկական հարցի ժամանակ էլ նա կտրական միջոց էր պահանջել և գուշակել էր, թէ Եւրօպայի անտարբեր ընթացքը նորանոր բարդութիւնների ու կոտորածների առիթ է դառնալու։ Այժմ նրա գուշակութիւնը կատարվում է։ Ապացոյց՝ Մակեդօնիայի արիւնոտ վիճակը։ Նրա կարծիքով երբէք չէ կարելի բաժանել մակեդօնական հարցը հայկական հարցից, որովհետև հայերը միշտ էլ տանջվում են, միշտ էլ աբրիւնհեղութեան ու աւերածութեան են ենթարկվում։ Ուրեմն անհրաժեշտ է ընդհանուր միջոցներ այդ երկու թշուառ ազգերին օգնելու և ընդհանուր չարիքը վերացնելու համար։

Անհրաժեշտ է հիմնական և կտրուկ քայլ անել աւելի մեծ բարդութիւններից խոյս տալու համար—այդ է Պրեսանսէի պահանջը. այդ պահանջն է նա շեշտելու իր հարցապնդումի ժամանակ։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Սաուջբուլաղ, օգոստոսի 8-ին

Ուրմիից հեռանալով, երբ մտնում ես Սուլդուզ և Սաուջբուլաղ, ականատես ես լինում հայ ազգաբնակչութեան անտանելի խեղճութեան և թշուառութեան։ Ոչ մի մխիթարական երևոյթի չես պատահում. հայերը այս կողմերում կորցրել են իրանց լեզուն, խօսում են միայն և միայն քրդերէն. գիւղերը չունեն դպրոց ու քահանայ, չունեն սեփական հող ու բնակարան, իրանց աշխատանքի ու ճակատի քրտինքի արդիւնքը գիւղատէր աղան է վայելում, իսկ իրանք եթէ ուտելու ցամաք հաց գտնում են, Աստուծուն փառք են տալիս։

Ոմանք նրանց քրդահայեր են անուանում, բայց աւելի ճիշդ արտայայտած կը լինենք, եթէ կորած հայեր անուանենք։

Այս վիճակին էլի փառք կը տան, եթէ իրանց կեանքը և պատիւը կարողանան պահպանել ու պաշտպանել։ Քրդերի հետ համեմատած, հայերի թիւը շատ չնչին է, 10% փոքրամասնութիւն են կազմում, հետևաբար միշտ ենթարկվում են քրդերի կամայական ճնշումներին և բռնութիւններին։

Մէկ խօսքով հայերը այս կողմերում տէր չեն իրանց լեզուին, կրօնին, ինչքին, կեանքին ու պատւին։

Սուլդուզից անցնելիս լսեցի, որ մի քիւրդ օր ցերեկով սպանել է մի հայի, նրանից կանխաւ մի շատ թեթև լեզուի վիրաւորանք կրած լինելու պատճառով, և մնում է անպատիժ։ Սուլդուզի աօրիներն իսկ ափսոսում էին սպանված հայ երիտասարդին, որը իր գեղեցկութեամբ և քաջութեամբ այն կողմերում յայտնի է եղած։

Իսկ այս շաբաթ մի քիւրդ սրիկայ գիշերից մի ժամ անցած մտնում է Սաուջբուլաղի Դաբալէկ հայ գիւղը և իր երկու ընկերների օգնութեամբ բռնի փախցնում է մի հայ աղջկան։ Աղջկայ ծնողները և գիւղացիք քիչ յետոյ լսում են առևանգումը և շրջակայ գիւղերում որոնում են աղջկան, բայց չեն գտնում։ Հետևեալ օրը լսում են, որ աղջկան բերել են քաղաք և թագցրել քիւրդ հրօ՞սպետի տունը։

Հայերը գալիս են քաղաք՝ այդ բռնի առևանգումի դէմ բողոքելու, բայց ո՞ւմ բողոքեն և ո՞ւմ միջոցով։ Այս միջոցում տեղիս դատաւոր—հաքիմը և քարգիւզարը Թաւրիզումն են գտնվում, իսկ քահանայ... Աստուած տայ. տարիներով քահանայի երես չեն տեսնում։

Վերջապէս դիմում են հեռագրատան պաշտօնեային, որ նրանց փոխանորդի պաշտօնն է կատարում. հայերի պահանջի համաձայն, որոշվում է քաղաքի երևելիներից քիւրդ և հայ խառն մի ժողով կազմել և աղջկան երեք ժամ մօրը մօտ թողնելուց յետոյ բերել ժողովի առաջ նրա վերջնական կամքը իմանալու համար, թէ նա ազատ կամքով ընդունում է իսլամութիւնը, կամ մնում է իր նախկին կրօնին հաւատարիմ։

Ժողովը կայանում է ամսիս 2-ին, բայց քիւրդ կրօնապետը աղջկան մօրը մօտ չէ թողնում, այլ ուղղակի առաջնորդում է ժողովարան, անշուշտ վստահ լինելով, որ աղջիկը պիտի ընդունէ իսլամութիւնը, տացած փայլուն խոստումների և տեսած վախի պատճառով։ Հայերը նախկին որոշման հակառակ գտնելով այս վարմունքը՝ բողոքում և դուրս են գալիս ժողովատեղից, միայն մէկն է մնում ժողովում, այն էլ կռւելու և բողոքելու նպատակով։

Պարզ բան է, որ աղջիկը վախից յայտարարում է, որ իր ազատ կամքով ընդունում է իսլամութիւնը։

Նոյն գիշեր աղջկան պսակում են քրդի հետ և դավուլ զուռնայով առաջնորդում են գիւղ, որի ագալիր հանդիսատեան եղայ...

Հայերը ամսի 4-ին հեռագրով բողոքեցին Թաւրիզ առաջնորդ Եղիշէ վարդապետին և մանրամասն տեղեկագրեցին խնդիրը արդարութիւն պահանջելով։

Արդարութիւն... մի բան, որ Պարսկաստանում և առհասարակ մահմեդական աշխարհում հայը երբէք չէ տեսնելու։

Մարդու սրտից արիւն է հոսում, երբ որ տեսնում է այս կարգի հալածանքներ և բռնութիւններ, մանաւանդ երբ ականատես է լինում, որ ոչ մի պաշտպան ձեռք կայ. մինչև այժմ Ատրպատականի առաջնորդները իրանց գործակալների միջոցով միայն ու միայն պըտղի են պահանջել և այս խեղճ ժողովուրդն էլ գոհութեամբ տուել է, բայց փոխարէն... ինչ է տեսել—տարբերութիւն և լքում։

Դոկտ. Կ. Փաշայեան

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻՑ

—

Լայպցիգ, օգոստոսի 27-ին

Երէկ, կէսօրից յետոյ, սենեակիցս դուրս գալով տեսնում եմ, որ կայարանի մօտ անհագին բազմութիւն է հաւաքված, որը մօտ է գտնվում իմ բնակավայրիս։ Ես ես չտապեցի ըէպի բազմութիւնը, յոյս ունենալով մի նշանաւոր երևոյթի հանդիսատես լինել։ Մի կերպ ամբոխը ճեղքելով, որը մի շրջան էր կազմել, մօտենում եմ կենտրօնին և ինչ եմ տեսնում. մի պառաւ կին, մի երիտասարդ տղամարդ, մի ջահել կին ու մի փոքրիկ երեխայ ցնցոտիների մէջ փաթաթված մնացել են հասարակութեան մէջ փակված և գերմանացի երեխաները, տնգամ հասակաւորները մի առանձին հետաքրքրութեամբ, առանց խղճահարվելու ձգձգում են այդ ողորմելիների ցնցոտիներից ու անմիտ, անմիտ հռհռում։

Սիրտս խղճաց ինձ թելադրեց, որ այդ դժբաղդները կարող են թիւրքական սրածութիւններից, վայրագ քիւրդերի ձեռքից փախուստ տուած հայեր լինել. բայց անկարող եղայ չը տարակուսել, մինչև որ մի քանի հայերէն բառեր լսեցի։ Իմ հարցին թէ «հայ էք», խեղճերը պատասխանեցին «ջանըմ, հայ սիպէր, ազատիր մեզ սոցա ձեռքէն»։

Փոքրիկը անմիջապէս դէպի ինձ վազեց և չորսերից կպաւ, կարծես նախազգալով, որ իրան չեմ անհանգստացնի ուրիշների նման, միւսները ես մօտեցան և առաջարկիս համաձայնվելով, քայլեցինք դէպի սենեակս մի փոքր հանգստանալու համար։ Ամբոխը, թէև այժմ չէր անհանգստացնում, բայց աւելի մեծ ծաւալ էր ստացել, որ և մեզ զանազան բացականչութիւններով ճանապարհ գրեցին մինչև բնակարանիս դուռը։ Սենեակս մտնելով, ազատվեցինք այդ անմիտ ամբոխից, որը երկար ժամանակ պատուհանի առաջից չէր ուզում հեռանալ։ Մօտ երկու ժամ մնացին սենեակում։ Երիտասարդ պարոնը սկսեց պատմել իրանց գլխով անցածները, իսկ մնացածները, որը աթոռի, որը բազմոցի վրա հանգիստ քուն մտան, և կարծես թէ դա առաջին անգամն էր իրանց ամբողջ կեանքումը...

Այստեղ երկար կը լինէր, ի հարկէ, պատմել այն բոլորը, ինչ որ երիտասարդը տաւց և որը մի ուղևորութեան նիւթ կարող է ծառայել. միայն այն ասեմ, որ Բաղեշիցն էին, մի քանի ամսվայ ընթացքում թիւրք ֆարրաշները կոտորում են նրանց 12 անդամ ունեցող ընտանիքը և հազիւ իրենք իրանց ունեցած չունեցածը ծախում և ազատվում են մարդ—գազաններից։ Մեր կինը իր մայրն է, երիտասարդը իր եղբօր կինը և փոքրիկը նրա երեխան։ Թիւրքահայեր առաջին անգամը չէ, որ տեսնում եմ Լայպցիգում, նոյն իսկ մի քանի ամիսների համար տեղիս ուսանողները ճանապարհածախս ենք տուել, բայց ընտանիք չէի տեսել։ Երեկոյեան դէմ դուրս եկանք սենեակիցս, այժմ արդէն մի ուրիշ հեռաւոր կայարան գնալու համար, որտեղից պէտք է ճանապարհվէին դէպի Համբուրգ և ապա Ամերիկա։

Տեսնողները դարձեալ շրջապատեցին մեզ, իրանց նախկին կատակները շարունակելով առաջ տանել. օգնութեան հրաւիրված ոստիկանն էլ մի կողմից սկսեց ծիծաղել օտարականների տարօրինակ հագուստների վրա և վերջապէս, ի լրումն այս բոլորի, էլեկտրաքարշի ծառայողն էլ աւելորդ համարեց մեզ թոյլ տալ հանգիստ կերպով գնալու, առարկելով որ «Hier ist kein Schauspielhsus» (այստեղ թատրօնական տուն չէ)։ Ամբոխի ձեռքից ազատվելու համար ստիպված եղանք կառքով գնալ։ Հասանք կայարան։

Կարճ ժամանակից յետոյ զետեղվեցին չորրորդ կարգի օթեակներից մէկում, համբուրեցի երեխայի աղաւաղ խոստացող վառվռուն ճակատից, մեծերի հետ մնաս բարև տացինք և շոգեմեքենայի սուլոցը բաժանեց մեզ իրարից...

Ուսանող-երկրագործ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Нов. Время» լրագիրը պատմում է մի արկածի մասին, որ տեղի ունեցաւ ռուսաց նաւատօրմի թիւրքաց ջրերում գտնված ժամանակ այն ռուս նաւաստիների հետ, որոնք դուրս էին եկել Ինիադիի ափը՝ շրջակաները տեսնելու համար։ Ցափշտակվելով երկրի բնութեամբ, հինգ երիտասարդ օֆիցէրներ ռուսաց զրահակիր նաւից չը նկատեցին, թէ ինչպէս նրանք մտան անտառը, հեռու ափից և իրանց զօրաբաժնից։ Շոգից յոգնած և տանջված, օֆիցէրները նստեցին հանգստանալու մի սառուերախիտ ծառի տակ, բայց դեռ ես չունէր յետ չէին բերել, և ահա համարեա նրանց գլխի վրայից սուլելով անցնում էին հրացանի գնդակներ։ Պարզ էր, որ նրանց վրա մէկը կրակ էր բաց արել։ Ոչինչ չէր մնում անել, բայց եթէ ազատվել փախուստով։ Երեքը գնացին դէպի զօրաբաժինը, իսկ երկուսը, ուժասպառ եղած, այլ ևս չը կարողացան փախչել։ Դրանց բռնեցին, կապեցին և գերի տարան։ Բարեբաղդաբար, զօրաբաժնում շուտով իմացան ռուս նաւատօրմի օֆիցէրների գերութեան մասին և շուտով ափ իջեցրին զօրքը։ Նաւաստիները շուտով գտան թշնամուն և գերիներին։ Բանից դուրս եկաւ, որ թիւրքաց հեծելազօրքը, Իւսուֆ-փաշայի հրամանատարութեամբ, հալածելով այն հրոսակներին, որոնք փչացրել էին թիւրքաց հեռագրաթելը, պատահաբար տեսաւ զգօնող ռուս օֆիցէրներին և, բոլգարների տեղ ընդունելով նրանց, կրակ բացեց նրանց վրա և ապա, չը նայելով բողոքներին,

գերի բռնեց նրանց։ Միայն տեսնելով ռուս նաւաստիներին, որոնք շրջապատեցին հեծեւլազօրքը, փաշան հասկացաւ, թէ ինչ նեղ դրութեան մէջ է գտնւում ինքը։ Ի հարկէ, գերիները անյապաղ ազատվեցին, իսկ փաշան ներողութիւն խնդրեց զօրաբաժնի հրամանատար ծովապետ Կրիգէրից։ Այնուամենայնիւ նրա վարմունքի մասին հաղորդվեց Կ. Պօլսի ռուսաց դեսպանին։

—Մակեդոնիայում Բուշդի-փաշայի տեղ Թիւրքաց զօրքերի գլխաւոր հրամանատար նշանակված Նասիր-փաշան երեք տարի ծառայել է Բեռլինում գվարդիական գնդի մէջ։

—Ադրիանոպոլի վիլայէթում մակեդոնական ապստամբները համատատեցին իրանց իշխանութիւնը շատ մեծ տարածութեան վրա և կտրատեցին հեռագրական գծերի մի ամբողջ շարք։ Թիւրքաց զինւորական բոլոր պահակակէտերը Ուրում-Բիօյից մինչև Սև ծովի ափը ոչնչացրված են։ Աւերված են զօրանոցները հինգ կէտերում։ Այդ կէտերում գտնված պաշարեղէնները և ռազմամթերքները գրաւեցին ապստամբները իրանց պէտքերի համար։ Բազմաթիւ յաղթական ընդհարումների ժամանակ Թիւրքաց զօրաբաժինների հետ այդ շրջանում ապստամբները սպանեցին մի քանի հարիւր Թիւրք զինւորների և օֆիցէրների և խլեցին նրանց զէնքերը։ Թիւրքաց ազգաբնակութիւնը խառնիխուռն փախչում էր Ադրիանոպոլի և Կ. Պօլսի ուղղութեամբ։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՉԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ես գնացել էի Փամբակի Մեծ-Ղարաքիլիսա գիւղը։

Աստուածածնի տօնը գրաւում է այնտեղ մեծ բազմութիւն։ Հաւաքվում են ուխտաւորներ ոչ միայն շրջակայքից, այլ և հեռաւոր տեղերից։ Այդտեղ դուք կը տեսնէք և լոռեցիների, և հաղբատցիների, և դիլիջանցիների և նոյն իսկ Թիֆլիսից, Ալէքսանդրապօլից և Երևանից եկածների։

Երկաթուղին հնարաւորութիւն է տալիս, որ հեռաւոր տեղերն էլ մասնակցեն տօնին։

Ես կը հաղորդեմ իմ ստացած մի քանի թռուցիկ տպաւորութիւնները։

—

Ինձ ասացին, որ ուխտաւորները հաւաքվում են շաբաթ օրը, իսկ հետևեալ օրը պատարագից յետոյ սկսում են զրվել իրանց գիւղերը։

Շաբաթ օր, երեկոյեան դէմ, ես դուրս եկայ բնակարանից և դիմեցի դէպի եկեղեցին։

Փողոցները լիքն էին ուխտաւորներով և հետաքրքրվողներով։ Ամենքը դիմում էին դէպի նոյն կէտը։

Ամենից բնորոշ խմբերը գիւղական խմբերն էին։

Ահա մի ջահիլ գիւղացի երկու կողմից թեւանցուկ երկու ջահիլ գեղջկուհիների հետ առաջ են գնում։

—Ախպէր, ապասիր, մուիկ տանք այս կոշիկներին, առաջ գեղջկուհիներից մէկը։

—Ցետոյ, յետոյ, պատասխանեց գիւղացին, յետոյ կը գանք, կը տեսնենք։

Ահա մի ուրիշ խումբ, բաղկացած հինգ կանանցից և աղջիկներից՝ մէկը միւսին կռռ գցած կամ չորերից բռնած։

—Շուտ եկէք, շտապեցնում էր հասակաւորը։

Միւսները հետևում էին նրան, պատռելով ամբոխի միջով տեղ իրանց համար։

Երկու փոքրիկ մանուկներ միմեանց գրկած առաջ էին գնում և կամաց երգում։

—Երգիր, ուրախանանք, գրգռում էր նրանցից մէկը։

Միւսը նորից սկսում էր երգել։

Մի կին շուարած դէս դէն էր նայում ու առաջ վազում։

—Մեր խրդանոնց կորցրի, բացականչեց նա, ո՞ր կողմը գնացին, Մանուշակ, Մանուշակ։

—Հարար, լավեց մի կողքից, այստեղ ենք, շուտ արա այս կողմ անցիր, հարար եկ, հարար։

Հարար գնաց։

Պատանիներից մէկը արախօսեց՝

Շատ չաւն է հարար
Սկեսուրն է Թարար։

—

Ինչքան մօտենում էին եկեղեցուն, այնքան աղմուկը մեծանում էր։ Միրգ ծախողները բարձր ձայնով գովում էին իրանց ապրանքը և հրաւիրում գնողներին։

—Շատ չաւն է, շատ լաւը, բղաւում էր մէկը։

—Պահ, պահ, պահ, կանչում էր միւսը, ինչ խաղող է, ինչ ձմերուկ է։

—Շէն կենաք, խրախուսում էր երրորդը, առէք, առէք, ուխտներդ ընդունելի լինի, Աստուած բարաքեաթ տայ մուշտարուն, փողներդ անհատնում լինի։

Երկու միրգ ծախողներ, որոնք փողոցի երկու կողմից դէմուդէմ առուտուր էին անում, միմեանց ողջունեցին։

—Ինչպէս է գնում ցանդ, հարցրեց նրանցից մէկը միւսին։

—Փառք Աստուծու, լաւ է. ինչպէս է քոնը։

—Վատ չէ, պատասխանեց միւսը, միատեսակ կը լինենք էլի, թող խէրներս չառներս մէկ լինի։

—Հա, հա, վրա բերեց առաջինը, միատեսակ թող լինի, հաւասար լինենք։ Փոխենք գդակները։

Միրգ ծախողները փոխանակեցին իրանց գդակները և դրին իրանց գլխին։

—

—Ջուկ անուշ արէք, բղաւում էր մի ձայն, լաւն է, Հաղբատի կոնից է բերված, լաւ փիշխուլ է. առէք, էժան եմ տալիս։

Մօտեցան գիւղացիներ, սակարկեցին և գնեցին։ Ջուկը մանր տեսակից էր, եփված և քթոցի մէջ լցրած։

—Հին չը լինի, տարակուսում էր գնողը։

—Այս առաւօտ է բռնված, հաւատացնում էր ծախողը և առաջարկում էր համը տեսնել։

Միրգ ծախողների մօտ խմբված էին մեծ մասամբ աղամարդիկ և երեխաները, իսկ կանանց մեծ խմբեր հաւաքվել էին կանացի առարկաներ ծախողների մօտ, որտեղ կային գոյնզգոյն սապոններ, կոճակներ, ժապաւէններ, թելեր, մատնոցներ, հայելիներ։

—Ի՞նչ է սապոնի գինը, հարցնում է նրանցից մէկը։

—Տասնհինգ կոպէկ, պատասխանում է ծախողը։

—Ի՞նչ ես ասում, թանգ է։

—Ջէ թանգ չէ։

Կանայք ծածուկ խորհրդակցում են։ Իրանք էլ չը գիտեն իսկական գինը։

—Վերցրէք 12-ով, համաձայնում է ծախողը։

—Ջէ, երկու շահուց աւել չեմ տայ։

—Լաւ, թող ասածդ լինի, դէ շուտ արա, ուրիշին տեղ տուր, ժամանակ չը կայ։ Դէ շուտ, շուտ։

Գեղջկուհին դժուարութեամբ դուրս է բերում փողը և տալիս։

Առաջինի օրինակին հետևեցին միւսները։ Նրանք էլ գնեցին սապոններ։

—Հոտը անուշ է, նկատում է նրանցից մէկը, նման է այն սապոնին, որ անցեալ տարին Սերոբը բերեց Թիֆլիսից։

—Հա, նման է։

—

Եկեղեցու մօտ կանգնել են խմբեր և այստեղ նրանք աշխատում են թէ իրանց ցոյց տալ, թէ իրանց զարդերը և զգեստները։

—Ինչ լաւ ճակատնոց է կապել, չորն էլ գեղեցիկ է, լսվում է մի ձայն, քա այն ում աղջիկն է։

—Զարէքենց հարսն է։

—Դա՞ է Զարէքենց հարսը։ Այնքան էլ տեսուկ չէ։

—Առաջ շատ տեսուկ էր. հիւանդացաւ անցեալ տարի։

Մի քանի կանանց գլխի ոսկեշարերը իրասակցութեան առարկայ դարձան։

—Հին ոսկիներ են, բացատրում էր մէկը, հարիւր տարվայ։

—Դրանց էլ ոսկեշարն է մնացել, վրա բերեց միւսը, թէ չէ ամեն բան կորցրել են։ Դրանց փառքը անցաւ։

Հրճուանքի, գովասանքի, նախանձի, բամբասանքի ձայներ և նկատողութիւններ լսվում են զանազան անկիւններից։

Փոքր ինչ աւելի հեռու տեղաւորվել էին փոքր երեխաներով շրջապատված կանայք։

Մայրերը հանգստացնում էին նրանց, ինչպէս կարող էին, մեծերին միրգ և գաթա տալով, ծծկերներին իրանց կաթով կերակրելով։

Գիւղական թաքքերը, փոքր ինչ զարդված, մեր առաջն են։

—

Ուխտաւորները մտնում են եկեղեցին, գնում են մոմ և վառում, յետոյ համբուրում աւետարանը և խաչը, համբուրում եկեղեցու պատերը և դուրս գալիս։

Եկեղեցում աշխատում են լուռ լինել, բարձր ձայնով չը խօսել։

Եկեղեցու մուտքի մօտ երկու կողմից էլ շարված են աղքատներ—մեծ մասամբ իսկական թշուառներ՝ կոյր, անդամալոյծ մարդիկ։

Մի չքաւոր կին, առողջ մարմնով, բայց շատ աղքատ հագնված, պտտում է հասարակութեան մէջ։

—Օգնեցէք, միակ աղաս զինւորութեան մէջ է, ես անօգնական եմ բոլորովին։

Ով ինչ կարող է տալիս է։ Խեղճ կինը շտապով վազում է դէս ու դէն և չէ նկատում, որ նոյն մարդկանց նա դիմում է երկրորդ և երրորդ անգամ։

—Մենք քեզ տուինք, նկատում են նրանք։

—Կը բաշխէք, մրմնջում է խեղճը, ես ոչոքի չեմ ճանաչում։

—

Ահա մօտեցան Թուրքերի խմբեր։

—Ովքեր են, հարցրի ես։

—Հարևան գիւղերի Թուրքերն են, կան և լեռնային Թափառականներից։

—Միթէ դրանք էլ յարգում են մեր սուրբերին։

—Այո, և շատ երկիւղած կերպով են վերաբերվում։

Թուրքերը մտան եկեղեցի, գնեցին մոմեր և վառեցին։

Ցետոյ խորը գլուխ տուին սեղանին և դուրս եկան։

—

Ես ուղղեցի քայլերս դէպի գետի եզերքը։ Այդտեղ մի քանի տեղերում իջել էին ուխտաւորները իրանց սայլերով։ Տղամարդ, կին, երեխայ և լծկան եզը միմեանց կողքի կազմում էին մի ընտանիք։ Սայլերը յարմարեցրած էին այնպէս, որ նրանց վրա ձգած կարպետների և թաղիքների միջոցով կազմվել էին վրաններ։

Երեխաները զբաղված էին ուտելով։ Մի փոքրիկի դրել էին եզան մէջքին և նա հրճվում էր։ Մի ծերունի հանաքներ էր անում և խրախուսում էր բոլորին շատ մանգալու և շատ բան տեսնելու։

—Դէ լաւ, պապա, նստիր, դիմեց նրան կինը։

—Ես գնամ ու գնամ։

Ծերունին գնաց դէպի եկեղեցին, յետոյ ծռվեց դէպի միրգ ծախողները, գնեց այնտեղից միրգ և շուտով վերադարձաւ։

Երեխաների աչքերը փայլեցին։

—Պապի, պապի։

—Դէ խելօք կացէք, բոլորին էլ կը հասնի։

Մանուկները նստեցին նրա շուրջը և նրա ծնկների վրա։ Նա սկսեց բաժանել։ Տանձը հինգ բաժին արաւ դանակով և տուեց նրանց օրհնելով։

Մանուկները հիացել էին հիւթալի և քաղցր տանձից։ Նրանցից իւրաքանչիւրը մի որ և է նկատողութիւն էր անում։

—

Շուտով պէտք է մթնէր։

—Լապտերներ առէք, լապտերներ առէք, լավեց զիլ ձայն։

Լապտեր ծախողը մի քանի տասնեակ լապտերներով մտաւ ամբոխի մէջ։

—Թանգ չէ, հատը հինգ շահի առանց խօսելու։

Շուտով մի հատ լապտեր էլ չը մնաց չը ծախված։

Երեխաները շտապում էին, որ շուտով վառվեն լապտերները, հասակաւորները դիմադրում էին։

—Սպասիր, կը մթնի, այն ժամանակ կը վառենք։

—

Ուխտաւորների շարքերը շարունակում էին ստուարանալ։

Մի քանիսը գալիս էին կառքերով։

—Դա էլ մի առանձին շիկ է, որ թոյլ են տալիս գիւղական հարուստները բացատրեց հարևանս։

Բայց այդ չէր հետ զուգընթաց էր և այն, որ մի կառքի մէջ նստած էին մինչև վեց և ութ հոգի։

—

Զուռնայի ձայնը ուրախութեան հանդիսաւորութիւն էր տալիս տօնին։

Մի խմբում երիտասարդը պարում էր և նրա շուրջը կանգնած միւսները ծափ էին տալիս։ Միւս տեղ կլոր պար են բռնել։ Մի ուրիշ տեղ երգ են երգում խմբովին։

Քաղաքացի ուխտաւորների մի շրջանում դուդուկ ածողները ոգևորում են մարդկանց և գինին առատ կուլ է գնում։

—

Մի ուրիշ տեղ ժողովել է իր շուրջը հետաքրքրվողներին մի պարոն, որ բերել է հետը գրամօֆօն։

—Դէ փող հաւաքեցէք, ցոյց տամ սրա ղօրութիւնը։

—Ի՞նչ պէտք է անէ, հարցրին հետաքրքրվողները։

—Պէտք է երգէ, բացականչեց տէրը։

—Ես տեսել եմ Թիֆլիսում այդ բանը, նըկատեց մէկը։

—Դու տեսել ես, քաղքցի ես, նկատեց տէրը, ով չէ տեսել, թող նա էլ տեսնէ։

Փող հաւաքեցին և գրամօֆօնը երգեց։

Ձայնը խաղաղ էր փոքր ինչ։ Շատ էլ լաւ-րիցը չէր։

Բայց հետաքրքրվողները գոհ մնացին։

—

Մթնեց։

Լապտերները վառվեցին, իւրաքանչիւրը մօտեցաւ իր սայլին և խմբին։

Նրանք, որոնք ծանօթներ և ազգականներ ունէին Ղարաքիլիսայում, սկսեցին ցրվել տները։

Մի քանի խմբեր պատրաստեցին քնելու, որպէսզի առաւօտը վաղ վերկենան։ Միւսները սկսեցին ուրախութիւն՝ երգ, պար և կերուխում։

—Տղայիդ նշանիր, լսվում էր մի անկիւնում։

—Համարեա նշանեցի, ուրախացած ասում էր մայրը։

—Ով է, քա, հարսնացուդ, հետաքրքրվեց հարևանուհին։

—Դեռ խօսքը չէ վերջացած, էգուց յայտնի կը լինի, կասեմ քեզ անպատճառ։

—Գիտեմ ով է, ժպտաց հարևանուհին։

—Դէ եթէ գիտես՝ աւելի լաւ։

—Աստուած շնորհաւոր անէ։

—

Առաւօտեան վաղ բոլորը ոտքի էին։ Երեխաները միայն քնած էին։ Նրանցից մի քանիսը քնաթաթախ աշխատում էին վերկենալ և տեսնել ամեն բան։

Մատաղները մորթվեցին, սկսվեց իրարանցում։

Զարթնեցին բոլորը։ Արեգակը սկսեց տաքացնել օդը։ Մանուկները մրսել էին։

—Վազվզեցէք, տաքացէք։

Երեխաները սկսեցին վազվզել, թռչկոտել, կաթսաների շուրջը պտտել։

—

Ծամերգութիւնը վաղ սկսվեց։

Ուխտաւորները հերթով մտնում էին դուրս գալիս։

Զուռնաները հեռւում շարունակում էին իրանց գործը։

Նրանց համար ժամերգութիւնը խոչընդոտ չէր։

Ահա և խաղողը օրհնվեց։

Ամեն մարդ աշխատում էր մի կտոր օրհնված խաղողից ճաշակել։

Մէկը բերաւ մի ճիթ և մեղ բաժանեց։ Իւրաքանչիւրս վերցրինք մի մի պտուղ։

—Շնորհաւոր տօն, բարեմաղթեցին բոլորը միմեանց։

Շուրջը ուխտաւորներ են։ Ամեն տեղ կերուխում, ուրախութիւն։ Երեխաները հետաքրքրված են մի քանի գերեզմանների վրա դրված գեղեցիկ քարերով։ Մանաւանդ գրաւում է նըրանց մի հրեշտակի արձանիկ։

—Հրեշտակ է։

Մի քանիսը բարձրանում են վանդակի վրա և չօշափում։

Ժամի 2-ին արդէն շատ քիչ մարդ է մնացել։ Անւորականները հաւաքում են իրանց վաճառքը։

Տօնը վերջացաւ։

Վրձին

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

22 օգոստոսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկօլաեվիչը իրան մի փոքր լաւ է զգում. շարժողական ընդունակութիւնը մարմնի կաթուածահար կէսում սկսում է վերականգնվել. տաքութիւնը բնական է. սրտի գործունէութիւնը բաւարար է։—«Օրէնքների Ժողովածուի» մէջ տպված է, թէ ինչպիսի կարգով առանձին անհատները, հասարակութիւնները և հասարակական հիմնարկութիւնները պէտք է կատարեն ժողովրդական ընթերցանութիւնները գիւղատընտեսութեան և դրա հետ առնչութիւն ունեցող գիտութիւնների ճիւղերի վերաբերութեամբ։

ՍՕՖԻԱ։ Ճիշդ չեն այն լուրերը, որ իբր թէ Թիւրքիան ուլտիմատում է ուղարկել Բուլղարիային։

ԿԱՅՍՐ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ III-Ի ՆԱԽԱՀԱՆԳԻՍՏ։ Թագաւոր Կայսրը, Թագուհի Կայսրուհիներ Մարիա Ֆէօդորօվնա և Ալէքսանդրա Ֆէօդորօվնա և Մեծ Իշխան Ալէքսանդր Ալէքսանդրովիչ 10 ժամ 50 րօպէին շոգենաւով մօտեցան Նաւահանգստին։ Եղանակը հիանալի է։ Թագուհի Կայսրուհիներին մատուցին ծաղկափնջեր։ Պահակազօրքին ընդունելուց յետոյ, Նորա Մեծութիւնները և Նորա Բարձրութիւնները կառքերով գնացին տաճար։ Նահանգապետը նաւահանգստում ներկայացրեց ազնուականներին։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ։ Բամբակեղէնի բօրսայում մի տեսակ սարսափ տեղի ունեցաւ պաշտօնական այն ծանուցման պատճառով, թէ բամբակի բերքի միջին դրութիւնը ամենաբարձրն է վերջին 10 տարիների ընթացքում։ Մեծ յուզմունք է տիրում։ Տեղի ունեցաւ գների ընդհանուր անկումն։

ՊԱՐԻԶ։ Մինիստրների խորհրդի այսօրվայ նիստում Դէլկասէ քննութեան առաջարկեց գործերի դրութեան հարցը Թիւրքիայում։ Խօսում են, թէ հնարաւոր է, որ պետութիւնների ներկայացուցիչները Կ. Պօլսում միասին առաջադրութիւն անեն Թիւրքիային։

ԱԴՐԻԱՆՕՊՕԼ։ Առևտուրը և հաղորդակցութիւնը Կիրկ-Քիլիսէի սանջակում կատարելապէս ընդհատվել են, մինչև անգամ Կիրկ-Քիլիսէի մերձակայ շրջաններում ապահովութիւն չը կայ։ Գանգատվում են բէգերի և բաշիբոզուկների բռնութիւնների վրա։ Կիրկ-Քիլիսէ և Տիրնօվօ նորերս ուղարկվեցին 5 բատալիօն և մէկ բատարէյա։ Թիւրքական տեղեկութիւնների համեմատ, հրոսակախմբերից այդ երկու շրջանների մաքրումը շարունակվում է։ Վերջին օրերս նորից ընդհարումներ կային հրոսակախմբերի հետ։

ՎՕՐՕՆԷԺ։ Գիւղական կալուածական բանկի բաժանմունքը Բօբրօվսկի գաւառում գնեց 22,000 դեսեատին՝ հողի կարիք ունեցող գիւղացիների վրա ծախելու համար։

ՍԼԱՎԵԱՆՍԿ։ Սեզօնը վերջանում է օգոստոսի 25-ին։ Սեզօնի ամբողջ մացրին 1932 հիւանդներ. բոլոր եկողներն էին 3700 հոգի։

ՈՒՖԱ։ Երկարատև չորութեան պատճառով յաճախ են կրկնվում հրդեհները։ Շատ տեղերում այրվում են անտառներ։ Օգոստոսի 20-ին Մէնզէլինեան գաւառի Լուգան գիւղում այրվեցին 338 տներ, եկեղեցին, դպրոցը, բազարը և ցորենը։ Նահանգապետի կարգադրութեամբ միջոցներ են ձեռք առնված բնակիչներին օգնութիւն հասցնելու համար։

ԿՐԷՄԷՆՉՈՒԳ։ Կրէմէնչուգի զէմստվօյի ժողովը ընդունեց վարչութեան զեկուցումը ընդհանուր կրթութիւն մտցնելու մասին Կրէմէնչուգի գաւառում։

23 օգոստոսի

ԼԻՎԱԴԱ. Թագաւոր Կայսրը, Թագուհի Կայսրուհիները Ալէքսանդրա Ֆէոդորովնա և Մարիա Ֆէոդորովնա և Մեծ Իշխան Ալէքսէյ Ալէքսանդրովիչ օգոստոսի 22-ին, առաւօտեան 11 ժամին, կառքերով գնացին տաճար։ Ժամասացութեան վերջը Թագաւոր Կայսրը ընդունեց Սօբօրնայա հրապարակի վրա զօրահանդէսը, իսկ յետոյ Բարձրագոյն Հիւրերը գնացին «Շտանդարտ» զբօսանաւով նախաճաշելու համար։ Թագաւոր Կայսրը, Թագուհի Կայսրուհիները, Մեծ Իշխան Ալէքսէյ Ալէքսանդրովիչ և Մեծ Իշխանուհի Օլգա Ալէքսանդրովնա 3 ժամ 50 րոպէին ժամանեցին նաւաշինարանները տեսնելու համար, իսկ յետոյ Նոյա Մեծութիւնները և Նոցա Բարձրութիւնները գնացին տեսնելու մեքենաների արհեստանոցը, ապա ժամանեցին ծովային ժողովարանը, ուր ընդունեցին ժողովարանի առաջարկած թէյը, իսկ այդտեղից գնացին զբօսանաւը։

Կ. ՊՈԼԻՍ. Թիւրքաց կառավարութեան և ափնուղեան ընկերութեան միջև եղած համաձայնութեան համեմատ, Թիւրքաց կառավարութիւնը պարտաւոր էր մէկ տարուայ ընթացքում յետ գնել ափնուղիները կամ վնասները հատուցանել ընկերութեան, և որովհետև Թիւրքաց կառավարութիւնը չը կատարեց իր յանձն առած պարտաւորութիւնները, չը նայելով մի տարուայ յետաձգման, Ֆրանսիական դեսպանը պահանջեց վճարել ընկերութեան 50,000 Թիւրքական ոսկի, որպէս վնաս երկու տարուայ համար, և բացի դրանից վերահաստատել ընկերութիւնը իր բոլոր իրաւունքների մէջ։

ԱԴՐԻԱՆՈՊՈԼ. Տիրնովօ ուղարկված Շուքրի-փաշան այժմ է գործում. Նա բռնեց մի քանի հայդուկ ապստամբների—Կիրկ-Քիլիսէ սանջակի խուզարկութեան մէջ [illegible] ժամանակ, որովհետև տեղի պաշտօնեաները նպաստաւոր են պարտիզանների պաշտպանելու համար և որովհետև հրոսակախմբերի [illegible] է գիւղերը գործում—Կառավարչական [illegible] արտասահմանում [illegible] այն տեղեկութիւնը, թէ ամբողջ Ադրիանոպոլի վիլայէթը բռնված է ապստամբութեամբ. Հրոսակախմբերը անկարգութիւններ են կատարում այդ վիլայէթի 6 սանջակներից միայն մէկում։

Բ. Դրան հաղորդագրութեան մէջ [illegible] և [illegible], ասված է, որ կօմիտէտի վերջին [illegible] Սօֆիայում վճռված է հարկադրել կօմիտէտի անդամներին հրոսակախմբեր կազմել կամ դրամական նուիրատուութիւններ անել, իսկ նրանց, որոնք չեն հնազանդվի, վճռված է սպանել, այդ պատճառով Կիւստենդիլի և Դուբնիցայի մօտ, բուլղարական սահմանի վրա, սկսվեց հրոսակախմբերի կենտրոնացումը։ [illegible] գիմնավոր կօմիտէտի համար [illegible] է բուլղարական [illegible] աչքի առաջ, Բուլղարական [illegible] և [illegible] պերի [illegible]

ԱԹԷՆՔ. [illegible] պետութիւնների [illegible] իրենց [illegible] Թիւրքերի կատարած գազանութիւնները [illegible] պահանջել, որ պատժե ներքին [illegible] [illegible] Բոլղարիայի [illegible]

ՍԱՐԱՆԴՕ. Տրամիկիում այրվեցին 600 տներ, սպանվեցին մի քանի մարդիկ. Վնասը անհուն է։

ԲԵԼԳՐԱԴ. Նիշում է պրոկուրորը, առողջացված չատ օֆիցէրներից, որի մէջ պահանջում էր դատի ենթարկել այն օֆիցէրներին, որոնք մասնակցել են դաւադրութեան Ալէքսանդր Թագաւորի դէմ։

Կ. ՊՈԼԻՍ. Թիւրքաց լրագիրները հաղորդում են ապստամբութեան ասպարէզի մասին և [illegible] են ապաստան նրանց օֆիցէրների—Ի նկատի ունենալով Թիւրքիայի [illegible] թանը իր մասնաւոր մերձենալը կը տայ անհրաժեշտ գումարներ զօրքերի հագուստի և պարենաւորման կարիքները լրացնելու համար։—Գրէֆէկտուրան նոյնպէս յանձնարարել է կազմել նուիրատուութիւններ ընդունելու համար ի նպաստ բուլղարական ապստամբներից վնասվածների։—Կիրկ-Քիլիսէի սանջակի Պէնկէ գիւղի մօտ 250 բնակիչներ, որոնք միացել էին հրոսակախմբերի հետ, վերադարձան իրանց գիւղը։ Ընդհարման մէջ վախօկլիսուրները և ապստամբները կորցրին 200 մարդ և թողեցին շատ ռումբեր և հրացաններ։ Օխրիդեան կազայում ընդհարում տեղի ունեցաւ հրոսակախմբի հետ Վասիլի քահանայի հրամանատարութեամբ. երկու բուլղարներ սպանվեցին, իսկ մնացած հրոսակները փախան։—170 մարդուց բաղկացած ապստամբական հրոսակախմբը Սօֆիի մօտ բանակել. 50 մարդ գնաց դէպի Դերվինդ, Սօֆիից դէպի արեւմուտք, իսկ մնացած 120 մարդիկ գրավուել են Դօզա-Հիսարի և Տօրրաքիկի մէջն, իսկ [illegible] երեք նրանց մատչելութիւն [illegible] յարձակվել գիւղերի վրա։ Էգիր-փաշան Դէգէրամօյնը մի քանի զօրաբաժիններ ուղարկեց նրանց հալածելու համար—Վերջին ժամանակներս էկզարքութիւնը շատ անգամ նախազգուշութիւն է առաջել կօմիտէներին [illegible] չը գնալ իր գործունէութեան դէմ, այդ պատճառով էկզարքութիւնը դանդաղում է աջակցութիւն գործել [illegible] թեան առաջ [illegible] բուլղարական պարտիզանութեան վրա Մակեդոնիայում.

ԱԹԷՆՔ. Սալոնիքիում կրկին մօտ խորտակվեց երեք եղիպտական շոգենաւ. Ազատվածին միայն 8 նաւաստիներ։

ՍՕՖԻԱ. Սուտ են այն լուրերը, թէ իշխանը հրաժարվել է [illegible] իշխանը Էվկսինօգրադ հասնելուց բոլորովին անսպասելի կերպով բոլոր մինիստրներին։ Պալատը արտակարգ խորհուրդ։

Սուտ է մի քանի լրագիրների հաղորդած տեղեկութիւնը Ադրիանոպոլի հրդեհի և վառօդարանի պայթիւնի մասին։

ՆԻՇ. Կալանաւորված օֆիցէրների թւում գտնվում են Սօլովիչ և Նովակօվիչ կապիտանները և փոխ-գնդապետ Պէչարին, մայիսի 20-ին վիրաւորված Տէօդօրօվիչի քրոջ որդին։ Սօլօվիչը Ալէքսանդր Թագաւորի ադիւտանտն էր։ Օֆիցէրները պահանջում էին մահվան պատիժ դաւադիրների համար հանգուցեալ Թագաւորի դէմ։ Պրօկլամացիան ստորագրել են 700 օֆիցէրներ։

ՍՕՖԻԱ. Իշխանը ստորագրեց հրովարտակ ազգային ժողովը արձակելու մասին։ Հրովարտակը հրատարակվեց և մեծ տպաւորութիւն գործեց։ Ստրումիցեան կազայում ապստամբների բանակից հաղորդում են բազմաթիւ ընդհարումների մասին Ադրիանոպոլի շրջականերում և փոքրաթիւ հրացանաձգութիւնների մասին Բիտոլեան վիլայէթում։—Հաղորդում են Թիւրքերի գազանութիւնների մասին։—Ամեն տեսակ լուրեր են պտտում «Վասկապու» շոգենաւի պայթիւնի առիթով. ենթադրում են, որ տրաքվել է խողովակը և այրվել են բեռը կազմող տոպրակները։ Զոհերի թիւը 20 է։

ՎԻԷՆՆԱ. Տրամիկլում եղած հրդեհի ժամանակ այրվեցին 500 շինութիւններ, որոնց թւում 7 մզկիթներ և մէկ սինագոգա։ 3000 մարդիկ մնացել են անտուն անտէր։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԴԷՈՍԻ ՏԷՐ-ՏԱՆԵԱՆ
ԽԱԼԻԱՆ ՄԻԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա. ՈՒԲԻՇԻ եօրդասարանեան առեւտրական դպրոցի բերատէրը (Վարշավա, Ցրանցիչկանսկայա փողոց, № 2), տեղեկացնում է, թէ քննութիւնները նախապատրաստական և I, II և միւս դասարանները ընդունելու համար կը սկսվեն օգոստոսի 23-ին. Թէ ուսումնարանը ունի կառավարչական ուսումնարանների իրաւունքներ, ունի ինտերնատ և առողջապահութեան բոլոր կանօններին համապատասխանող բնակարան և թէ քրիստոնեաներին զիջումն կը լինի ուսման վարձ վճարելու մէջ։
(4.) 5—5

Իմ աշխատութեամբ լոյս են տեսել ԿՐՕՆԻ հետեւեալ դասագրքերը.

Աշակերտաց համար.

1. Դասատետր կրօնի	ա.	տարի	. —	25
2. »	» բ.	»	. —	20
3. »	» գ.	»	. —	30
4. Հին-ուխտ	դ.	»	. —	35
5. Նոր-ուխտ	ե.	»	. —	40
6. Գործք առաքելոց	զ.	»	. —	40

Ուսուցչաց համար.

7. Ուղեցոյց կրօնի—հին-ուխտի (սպռ.)	—	—
8. » » —Նոր-ուխտի	.	2—50
9. Ուսումն քրիստոնէական կրօնի Դ. հ.		1—50
10. » » » Ե. »	—	50

Ինձ դիմողներն ստանում են 1. 6 տարիների համար 25%. 2, 3, 4, 5 տարիների համար 20%, իսկ 7, 8, 9, 10 տարիների համար 35% զեղջ։

Կարելի է դիմել—1) ինձ (Коммерческое училище), 2) Центральная книжная торговля և 3) Книжный магазинъ „Гуттенбергъ".
7—100 Սահակ քահ. Սահակեանց

Ցրանսիական Շոգենաւային Ընկերութիւն
«ՄԵՍՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ»—«MESSAGERIES MARITIMES».

1/14-ին սեպտեմբերի մեկնելու է Բաթումից, երեկոյեան ժամը 5-ին, «Cordouan» շոգենաւը, հանդիպելով՝ Տրապիզոն, Սամսոն, Կ. Պօլիս, Դարդանել, Զմիւռնիա, Պիրէյ, Մարսէյլ, Հավր և Լօնդօն։

Այս շոգենաւը գալիս է բացառապէս ապրանքների համար, ուրեմն ճանապարհորդներ չը պիտի ընդունէ, որի մասին կանխաւ զգուշացնվում է հասարակութիւնը։

Ապրանքների մասին հարկաւոր տեղեկութիւնների համար դիմել՝ Ընկերութեան Թիֆլիսի գործակալ՝ պ. Վ. Յակոբեանին, նախկին Արծրունու գալէրէյում, № 127 գրասենեակը, հեռախօս № 608։ Գրասենեակը բաց է՝ ժամը 9—1-ը ցերեկվայ և 5—7-ը երեկոյեան, բացի կիրակի օրերից։ 1—1

ԾԱՂԿԵԱՑ Օ-ԴԸ-ԿՕԼՕՆ
„ՀՈՏԱՒԷՏ ԿԱԿԱՉ"
Գեղեցիկ արուակում
ՇԱՏ ՀԱՃԵԼԻ ՀՈՏ
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԲՐՕԿԱՐ ԵՒ ԸՆԿ.
1—6 (օ. 25, ն. 28, դ. 28, փետր. 25, ապ. 25, յուն. 25) (Метцль). 148, 168։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ
(Тифлисъ, Сололаки, Лермонтовская ул., № 9)

Առեւտրական Կուրսերի նպատակն է՝ ժամանակակից առեւտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ։ Ունկնդիրները ստանում են ատտեստատներ։

Ուսանելի առարկաները սրանք են՝ 1) Առեւտրական Տնտեսութիւն. 2) Առեւտրական Թուաբանութիւն. 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային). 4) Թղթակցութիւն համրիչի վրա. 5) Առեւտրական Թղթակցութիւն. 6) Առեւտրական և մուրհակի կանօնադրութիւն և 7) Գեղագրութիւն, վատ ձեռքի ուղղելը։

Ձրի ուսուցումն ցանկացողներին գրող մեքենայի վրա։ Պարապմունքները կուրսերում լինում են ամեն օր։

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 15-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից, ամենայն օր, առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև 12-ը, և երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Ալէքսանդր Փրիգօնովի տանը № 9, Սերգիեվսկայա և Լերմոնտովսկայա փողոցների անկիւնում։ Ծրագիրը և կանօնները կարելի է ստանալ ձրիապէս կուրսեր հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу. (Հ. Կ.) 20—25

Օ Գ Տ Վ Ե Ց Է Ք Դ Է Պ Ք Ի Ց!!!
Վ. եւ Ա. ԽՈՒԴԱՎԵՐԴԵԱՆՆԵՐԻ
ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԻ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ,
որը գտնվում է Գօլովինսկի պրօսպէկտի վրա, առաջին գիմնազիօնի հանդէպ՝ նշանակված է
ՄԻՄԻԱՅՆ 15 ՕՐՈՎ
ՉԸ ՏԵՍՆՎԱԾ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ։
Ծախու տրված են՝ ձմեռային և ամառային սեզօններից մնացած՝ տղամարդկանց, կանանց և երեխաների բոլոր ՊԱՏՐԱՍՏԻ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ, որոնք անպատմելի կերպով պակասցրած են իսկականից—30%-ից մինչև 50%։
Օ Գ Տ Վ Ե Ց Է Ք Դ Է Պ Ք Ի Ց!!!
Անպայման առանց սակարկութեան։ 2—15

ՎԱՐԺԱՐԱՆ ԵՒ ՊԱՆՍԻՈՆ
Յ. ՂԱՐԱԳԵՕԶԵԱՆԻ
(XII-րորդ տարին իր գոյ.)

Վարժարանը բաղկացած է երկու դասարաններից, որոնք բոլորովին համապատասխան են պետական դպրոցների նախապատրաստական նոյն դասարաններին։ Աշակերտները պատրաստվում են բոլոր միջնակարգ դպրոցները մտնելու համար՝ առաւելապէս հիմնական առաջին դասարանները։ Նրանք ընդունվում են՝ իբրև երթեւեկ, ցերեկօթիկ (полупансіонеръ) և գիշերօթիկ աշակերտներ։ Դպրոցում ընդունվում են նաև բոլոր կառավարչական դպրոցների առաջին դասարանների աշակերտները ճաշից յետոյ իրանց դասերը սովորելու համար (репетиціей)։ Վարժարանում աւանդվում են, բացի միւս առարկաներից, նաև հայոց կրօն, հայոց լեզու, ֆրանսիական և գերմանական լեզուներ՝ հմուտ ուսուցիչների ղեկավարութեամբ, իսկ առաջին նախակրթարանում կրօնին կից նաև բարոյախօսութիւն մանուկների համար։

Վարձը չափաւոր է։ Հասցէն. Тифлисъ, Армянскій базаръ, Акимовская улица, д. Терзибашева, № 9.
2—3 (օգ. 21, 24, ս. 7) Վարժարանի կառավարիչ՝ Յ. Ղարագեօզեան

Մ. Մ. ԿԱՐԱ-ՄՈՒՐԶԱՅԻ
ԿԱՐ ՈՒ ՁԵՒԻ
ԴՊՐՈՑՈՒՄ
աշակերտուհիների ընդունելութիւնը օգոստոսի 25-ից առաւօտեան 10 ժամից մինչև 3 ժամը։ Նոյն տեղը ընդունվում են գիշերօթիկ աշակերտուհիները։
Ганoвская, д. Тамамшева № 26, кв. 7. 2—4

Дозволено Цензурою. Тифлисъ, 23 августа 1903 г. Электропечатня Груз. Изд. Т—ва, Б. Ванкская ул.